

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

STRESZCZENIE

PROGNOZY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

PROJEKTU

**Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego
na lata 2014 – 2020
(z perspektywą do 2030 r.)**

Lublin, czerwiec 2013

Autor Prognozy: dr Witold Wołoszyn

*Prognoza została wykonana na zlecenie Departamentu Polityki Regionalnej
Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie.
Zamieszczone w niniejszym opracowaniu opinie i poglądy odzwierciedlają stanowisko
autorów a nie Zamawiającego.*

Spis treści

I. Podstawy formalno-prawne, zakres i metodyka Prognozy.....	3
II. Informacje o zawartości, głównych celach projektu SRWL i jego powiązaniach z innymi dokumentami.....	4
III. Stan środowiska oraz istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektu SRWL.....	6
IV. Przewidywane znaczące oddziaływania na cele i przedmiot ochrony Natura 2000 oraz integralność tego obszaru, a także na środowisko	6
V. Wnioski i rekomendacje.....	10

I. Podstawy formalno-prawne, zakres i metodyka Prognozy

Niniejsza Prognoza stanowi element procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOŚ) do projektu Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego (SRWL) z kwietnia 2013r.

Podstawę formalno-prawną sporządzenia prognozy stanowią:

- Ustawa dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. Nr 199, poz. 1227 ze zm.)

a na szczeblu międzynarodowym dyrektywy Unii Europejskiej:

- 2001/42 z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko,
- 2003/4 w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska,
- 2003/35 z dnia 26 maja 2003 r. przewidująca udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniająca w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości dyrektywy Rady 85/337/EWG i 96/61/WE (obowiązuje od 25 czerwca 2003 r.).

Rolą Prognozy jest sprawdzenie czy i w jaki sposób w projekcie SRWL, uwzględniono aspekty ochrony środowiska oraz ideę zrównoważonego rozwoju. Ma ona również wykazać czy przyjęte rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko chronią przed powstawaniem konfliktów i zagrożeń oraz w jakim stopniu warunki realizacji celów i działań projektu SRWL mogą oddziaływać na środowisko.

Prognoza uwzględnia ustalenia art. 51 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Dodatkowo, zgodnie z uzgodnieniami wydanymi przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie (pismo WOOŚ.411.69. 2012.MH z dnia 8 stycznia 2013 r.) oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego (pismo DNS-NZ.7016.83.2012.GT z dnia 4 stycznia 2013 r.) w prognozie oddziaływania na środowisko zwrócono szczególną uwagę na następujące zagadnienia:

- analizę i ocenę istniejących problemów ochrony środowiska dotyczących obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
- identyfikację i ocenę przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji postanowień projektowanego dokumentu, w tym na różnorodność biologiczną, ludzi, wodę, powierzchnię ziemi, krajobraz, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne, z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy,
- cele operacyjne o charakterze inwestycyjnym, których realizacja może spowodować negatywne oddziaływanie na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, a w szczególności na obszary objęte ochroną,
- analizę czy ustalenia projektu SRWL umożliwiają spełnienie celów środowiskowych dla jednolitych części wód podziemnych i powierzchniowych, określonych w „Planie gospodarowania wodami w obszarze dorzecza Wisły”, wynikających z Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz działu III ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne,

Najistotniejszą kwestią do rozstrzygnięcia w analizach prowadzonych w prognozie oddziaływania na środowisko jest identyfikacja i ocena znaczących oddziaływań. Dyrektywa

2001/42/WE w załączniku II zawiera kryteria określające znaczenie potencjalnych oddziaływań. Podobne zapisy znajdują się w art. 49 ustawy OOS. W odpowiednich częściach niniejszej prognozy uwzględniono wskazane wyżej kryteria, podejmując w ten sposób próbę wyłonienia i scharakteryzowania oddziaływań określanych mianem znaczących. Ponadto, szczególną uwagę zwrócono na zagadnienia związane z obniżaniem emisji zanieczyszczeń do środowiska, efektywnością energetyczną, zasobooszczędnością, ochroną przyrody i adaptacją do zmian klimatu. Najwięcej miejsca w prognozie poświęcono analizom spójności celów projektu SRWL z celami polityki ekologicznej na poziomie Unii Europejskiej oraz na szczeblu krajowym. Taki tok postępowania spowodowany był ogólnym charakterem ocenianego dokumentu (brak konkretnych projektów inwestycyjnych).

Prognozę sporządzono przy zastosowaniu metod opisowych dotyczących charakterystyki i oceny stanu środowiska, wykorzystując wskaźniki stanu środowiska i dane państwowego monitoringu środowiska oraz dane i informacje zawarte w dostępnych opracowaniach statystycznych i aktualnych dokumentach programowych. Do oceny jakościowej potencjalnych oddziaływań posłużono się uproszczoną macierzą Leopolda. W opracowaniu prognozy wykorzystano literaturę fachową oraz informacje zawarte w innych prognozach oddziaływania na środowisko, które opracowano dla projektów dokumentów strategicznych powiązanych z projektem SRWL.

II. Informacje o zawartości, głównych celach projektu SRWL oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami

Projekt SRWL powstawał w ciągu kilkunastu miesięcy, a wersja wstępna została opracowana w grudniu 2012 roku. Przedmiotem niniejszej prognozy jest projekt SRWL z kwietnia 2013 r. Oceniany projekt dokumentu składa się z kilku części. Część główna, w której zawarto opis celów i działań liczy 105 stron, natomiast *Aneks statystyczno-diagnostyczny* liczy 79 stron. W projekcie SRWL wyznaczono 7 Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI). Stanowią one przestrzenne odzwierciedlenie potencjałów i problemów rozwojowych zidentyfikowanych na obszarze województwa lubelskiego.

W horyzoncie 2020 r. (z perspektywą do 2030 roku) strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego określono następująco:

- 1. Wzmacnianie urbanizacji regionu.**
- 2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich.**
- 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu.**
- 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.**

Dla realizacji celów operacyjnych wskazano podjęcie określonych działań kierunkowych. W projekcie SRWL wyróżniono 89 działań w ramach 19 celów operacyjnych. Cały dokument w wielu miejscach nawiązuje do zagadnień dotyczących ochrony środowiska i przyrody. Następujące cele operacyjne i działania związane są z zagadnieniami ochrony środowiska:

1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina jako głównego ośrodka Polski Wschodniej, koncentrującego gospodarcze, naukowe i kulturalne kontakty ze światem, zwłaszcza ze wschodnimi sąsiadami.

- Inspirowanie i wspieranie działań na rzecz funkcjonalnej integracji obszaru metropolitalnego, m.in. przez rozwijanie systemu niskoemisyjnego transportu miejskiego (kolei aglomeracyjnej), kompleksowe działania rewitalizacyjne (do 2030 r.).

1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast (naukowych, akademickich, kulturalnych, turystycznych), które przyczyniają się do dynamizacji rozwoju tych miast i otaczających je obszarów.

- Wspieranie działań na rzecz rozwoju systemu niskoemisyjnego transportu miejskiego w ośrodkach subregionalnych.
- Wspieranie wysiłków władz lokalnych na rzecz kompleksowej rewitalizacji oraz poprawy infrastruktury komunalnej (do 2030 r.).

2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnątrznie

- Wspieranie wysiłków samorządów lokalnych w budowaniu i modernizacji sieci infrastruktury komunalnej na obszarach wiejskich.

4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.

- Wprowadzanie sposobów upraw i hodowli zmniejszających presję na środowisko przyrodnicze (do 2030 r.).
- Poprawa jakości i efektywności korzystania z zasobów wodnych wraz z rozwojem funkcji towarzyszących (np. przeciwpowodziowa, gospodarcza, rekreacyjna, przyrodnicza) (do 2030 r.).
- Wspieranie działań na rzecz produkcji energii z odnawialnych źródeł (do 2030 r.).
- Wspieranie inicjatyw i działań na rzecz racjonalnego wykorzystania energii i zwiększenie efektywności energetycznej w różnych sektorach gospodarki np. w energetyce, budownictwie i przemyśle.
- Wspieranie działań na rzecz podejmowania i rozwijania racjonalnej eksploatacji zasobów kopalin mogących mieć szczególnie wpływ na rozwój i zmianę struktury gospodarczej województwa (np. gaz, węgiel) (do 2030 r.).
- Wspieranie inicjatyw na rzecz racjonalnej gospodarki odpadami.

Cele projektu SRWL są zgodne z celami kluczowych dokumentów Unii Europejskiej:

- Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu Europa 2020;
- projektem VII unijnego programu działań w zakresie środowiska do roku 2020 pt. „Dobrze żyć w granicach naszej planety”;
- Ramową Dyrektywą Wodną 2000/60/WE.

Projekt SRWL jest zasadniczo spójny z następującymi krajowymi dokumentami strategicznymi:

- Polityką ekologiczną państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016,
- Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Długookresową Strategią Rozwoju Kraju 2030,
- Strategią Rozwoju Kraju 2020 Aktywne Społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020,
- Strategią Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (projekt z lipca 2012),
- Strategią Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”,
- Strategią zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020,

- Strategicznym planem adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020, z perspektywą do roku 2030 (projekt Ministerstwa Środowiska z 22.03.2013), a na poziomie regionalnym z następującymi dokumentami:
- Programem ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019,
- Planem gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2017.

III. Stan środowiska oraz istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektu SRWL

Generalnie stan środowiska województwa lubelskiego jest dobry i w ostatnich kilkunastu latach ulegał stopniowej poprawie. Największe problemy związane są z sezonowym zanieczyszczeniem powietrza drobnymi pyłami (PM10) w największych ośrodkach miejskich Lubelszczyzny, zasobnością (niska retencja, wadliwie funkcjonujące systemy melioracyjne) i jakością wód powierzchniowych (wciąż słabo rozwinięty system kanalizacji sanitarnych), odpowiednim zagospodarowaniem odpadów komunalnych (niedostateczna rozwinięta infrastruktura), emisją hałasu komunikacyjnego, zwłaszcza w miastach i w sąsiedztwie dróg o dużym natężeniu ruchu.

Obszarem problemowym jest rejon Pojezierza Łęczyńsko – Włodawskiego, na którym koncentruje się szereg funkcji: ochronna (Poleski Park Narodowy, Poleski Park Krajobrazowy, Obszary Natura 2000, Rezerwat Biosfery), turystyczno – rekreacyjna (jeziora), rolnicza (melioracje; system Kanału Wieprz-Krzna), przemysłowa (Lubelskie Zagłębie Węglowe – kopalnie w Bogdance i Stefanowie). Ponadto szczególnego traktowania i właściwego zagospodarowania (aspekty ochrony przyrody oraz zabezpieczeń przeciwpowodziowych) wymagają doliny rzeczne - w szczególności Wisły, Bugu i Wieprza, obszary miejskie regionu, w tym planowany Lubelski Obszar Metropolitalny oraz północno-wschodnia część województwa, w której notowane są niedobory wody i ujawniają się tam w ostatnich latach skutki suszy.

IV. Przewidywane znaczące oddziaływania na cele i przedmiot ochrony Natura 2000 oraz integralność tego obszaru, a także na środowisko

Projekt SRWL nie zawiera listy projektów inwestycyjnych i nie wskazuje lokalizacji realizacji zadań inwestycyjnych. Z tego względu szczególnym analizom poddano jedynie cele i działania, które w ramach SRWL zostały sformułowane. Podjęto próbę identyfikacji działań, z których wynikają projekty ściśle związane z ochroną środowiska i przyrody. Z drugiej strony wyłoniono działania, z których może wynikać realizacja przedsięwzięć mogących negatywnie oddziaływać na środowisko. Należy podkreślić, iż rozważania w tej części Prognozy miały charakter ogólny (hipotetyczny) i zakładały realizację niektórych grup przedsięwzięć, które mogą potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko. Rozważania te należy traktować jako „prognozę ostrzegawczą”, wynikającą z zastosowania unijnej zasady przezorności (ang. precautionary principle¹). Identyfikacja potencjalnych oddziaływań pozytywnych i negatywnych, wynikających z wdrażania SRWL, została przedstawiona w tabeli 1.

Działania wielokierunkowe z zakresu ochrony środowiska i przyrody planowane są do realizacji w ramach celu 4.5. Generalnie dotyczą one rolnictwa, gospodarki wodnej, energetyki, przemysłu wydobywczego, gospodarki odpadami i powinny być traktowane jako

¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0001:FIN:EN:PDF>

działania horyzontalne. Ich realizacja korzystnie wpłynie na osiągnięcie założonych celów polityki klimatycznej (obniżenie emisji gazów cieplarnianych), działań adaptacyjnych do zmian klimatu, efektywności energetycznej oraz oszczędności w gospodarowaniu zasobami naturalnymi. Ponadto wzmocnione zostanie realizacja celów Planu Gospodarki Odpadami dla województwa.

Do działań, które mogą potencjalnie negatywnie wpływać na środowisko zakwalifikowano realizację projektów infrastruktury transportowej:

1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy:

- Współpraca z właściwymi podmiotami i agendami (w tym międzynarodowymi) odpowiedzialnymi za rozwijanie infrastruktury transportowej:

a) drogowej na kierunkach łączących Lublin z Warszawą, Radomiem, Krakowem i Rzeszowem;

b) kolejowej, łączącej Lublin ze stolicami województw ościennych (Warszawa, Rzeszów) oraz przejściami granicznymi z Ukrainą w Dorohusku i Hrebennem (do 2030 r.).

4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu:

- Rozwijanie infrastruktury drogowej i modernizacja kluczowych dróg wojewódzkich mających na celu wzmocnienie powiązań wewnętrznych i rozwijanie funkcji gospodarczych zwłaszcza związanych z wykorzystaniem endogenicznych potencjałów rozwojowych województwa (do 2030 r.).

- Wspieranie działań mających na celu poprawę powiązań komunikacyjnych między ośrodkami subregionalnymi oraz ich powiązań z Lublinem (do 2030 r.).

- Wspieranie działań na rzecz poprawy wybranych powiązań komunikacyjnych ośrodków mających funkcje ponadlokalne z ośrodkami subregionalnymi (do 2030 r.).

- Wspieranie działań na rzecz wzmocnienia powiązań komunikacyjnych w obszarach funkcjonalnych ośrodków subregionalnych i miast pełniących funkcje ponadlokalne (tam gdzie niedoskonałość powiązań wewnętrznych stanowi barierę rozwoju).

Ponadto wskazano następujące działania, których realizacja może negatywnie wpływać na środowisko:

1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast (naukowych, akademickich, kulturalnych, turystycznych), które przyczyniają się do dynamizacji rozwoju tych miast i otaczających je obszarów:

- Wspieranie wysiłków władz lokalnych ośrodków subregionalnych i miast o funkcjach ponadlokalnych w tworzeniu infrastruktury dla biznesu (np. parków przemysłowych, instytucji wspierania biznesu).

2.1. Poprawa warunków dla wzrost konkurencyjności i towarowości gospodarstw:

- Wspomaganie działań i współpraca z właściwymi podmiotami i agendami na rzecz scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw (do 2030 r.).

2.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego:

- Wspieranie podejmowania/rozszerzania działalności gospodarczej w sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego (do 2030 r.).

2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich:

- Promocja i rozwój turystyki na obszarach wiejskich, wspieranie organizacji działających w tej sferze (do 2030 r.).

2.5. Wyposażenie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną:

- Rozbudowa i modernizacja systemu energetyki rozproszonej (do 2030 r.).

3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw:

- Współpraca w zakresie tworzenia terenów inwestycyjnych i stref rozwoju przedsiębiorczości.

4.4. Przetłumianie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu:

- Wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami i agendami na rzecz budowy, rozbudowy i modernizacji przejść granicznych (kolejowych i drogowych) tam gdzie jest to ekonomicznie i społecznie uzasadnione.

- Selektywne wspieranie rozwoju funkcji gospodarczych m.in. eksportowych, rozwój centrów logistycznych, centrów targowych (do 2030 r.).

Kwestią o znaczeniu strategicznym jest prowadzenie właściwej gospodarki wodnej w województwie lubelskim w długookresowej perspektywie. W regionie, do celów przemysłowych wykorzystuje się przede wszystkim wody podziemne, których ilość jest ograniczona. Istotne jest podejmowanie działań (np. zwiększanie retencji, poprawa jakości wód), mających na celu zrównoważone wykorzystanie zasobów wód powierzchniowych do celów przemysłowych i komunalnych.

Wszystkie planowane w projekcie SRWL kierunki działań, ze względu na swój charakter, będą generalnie zawierały się w granicach administracyjnych obszaru województwa lubelskiego i nie spowodują oddziaływań na środowisko o charakterze transgranicznym.

Tab.1. Identyfikacja potencjalnych oddziaływań wynikających z wdrożenia SRWL na poszczególne elementy środowiska

Cele operacyjne SRWL	różnorodność biologiczna	ludzie	fauna	flora	woda	powietrze	powierzchnia ziemi	krajobraz	klimat	zasoby naturalne	zabytki	dobro materialne
1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina	negatywnie	pozytywnie			negatywnie	pozytywnie	negatywnie	negatywnie	pozytywnie			
1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast	negatywnie	pozytywnie				pozytywnie	negatywnie	negatywnie	pozytywnie			
1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy	negatywnie	pozytywnie				negatywnie	negatywnie					negatywnie
2.1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw		pozytywnie						negatywnie				
2.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego		pozytywnie			negatywnie	negatywnie	negatywnie					
2.3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi	pozytywnie		pozytywnie	pozytywnie	pozytywnie		pozytywnie		pozytywnie	pozytywnie		
2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich	negatywnie	pozytywnie	negatywnie	negatywnie			negatywnie					
2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną, energetyczną		pozytywnie				pozytywnie	pozytywnie		pozytywnie			
3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw	negatywnie	pozytywnie	negatywnie	negatywnie			negatywnie					
4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu	negatywnie	pozytywnie	negatywnie	negatywnie			negatywnie					negatywnie
4.2. Wspieranie włączenia społecznego		pozytywnie										
4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi i współpracy wewnątrzregionalnej		pozytywnie						pozytywnie			pozytywnie	
4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu	negatywnie	pozytywnie	negatywnie	negatywnie			negatywnie	negatywnie				
4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gosp. i rekre., i ochrona walorów środowiska	pozytywnie	pozytywnie	pozytywnie	pozytywnie	pozytywnie	pozytywnie	pozytywnie	negatywnie	pozytywnie	pozytywnie		pozytywnie

 potencjalne oddziaływania pozytywne
 potencjalne oddziaływania negatywne
 potencjalne oddziaływania, które mogą mieć charakter pozytywny i/lub negatywny
 brak istotnych oddziaływań lub oddziaływania trudne do identyfikacji

V. Wnioski i rekomendacje

1) Realizacja celów projektu SRWL przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa lubelskiego przy jednoczesnym oszczędnym korzystaniu z surowców i zasobów. Rozwijana będzie gospodarka o charakterze innowacyjnym, niskoemisyjna i efektywna pod względem energetycznym. Wykorzystane zostaną najważniejsze atuty i potencjały rozwojowe regionu, w tym o charakterze przyrodniczym oraz związane z działalnością badawczo-wdrożeniową. Projekt SRWL zakłada równowagę rozwoju, a więc właściwe uwzględnianie aspektów przyrodniczych i społecznych w realizowaniu celów o charakterze gospodarczym. W projekcie dokumentu zawarto szereg działań, które związane są z realizacją polityki ekologicznej. Do najważniejszych należą działania w ramach celu operacyjnego 4.5. „Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego”:

- Wprowadzanie sposobów upraw i hodowli zmniejszających presję na środowisko przyrodnicze (do 2030 r.),
- Poprawa jakości i efektywności korzystania z zasobów wodnych wraz z rozwojem funkcji towarzyszących (np. przeciwpowodziowa, gospodarcza, rekreacyjna, przyrodnicza) (do 2030 r.),
- Wspieranie działań na rzecz produkcji energii z odnawialnych źródeł (do 2030 r.),
- Wspieranie inicjatyw i działań na rzecz racjonalnego wykorzystania energii i zwiększenie efektywności energetycznej w różnych sektorach gospodarki np. w energetyce, budownictwie i przemyśle,
- Wspieranie działań na rzecz podejmowania i rozwijania racjonalnej eksploatacji zasobów kopalin mogących mieć szczególny wpływ na rozwój i zmianę struktury gospodarczej województwa (np. gaz, węgiel) (do 2030 r.),
- Wspieranie inicjatyw na rzecz racjonalnej gospodarki odpadami.

2) Wdrożenie projektu SRWL może skutkować, w specyficznych sytuacjach, pojawieniem się oddziaływań negatywnych, w tym o charakterze skumulowanym. Dotyczy to w szczególności obszarów koncentracji działań gospodarczych w zasięgu pasm głównej infrastruktury drogowej i kolejowej województwa oraz terenów przeznaczonych pod działalność przemysłową. Zakłada się, że zasada równowagi, przyjęta do wdrażania SRWL, sprawi, że ewentualne oddziaływania na środowisko nie będą miały statusu znaczących. Odnosi się to w szczególności do sieci obszarów podlegających ochronie prawnej. Realizacja zadań, które obejmują duże obszary województwa i mogą skutkować wieloma złożonymi oddziaływaniami powinna być poprzedzona specjalistycznymi analizami i pracami studialnymi z zakresu wpływu na środowisko przyrodnicze oraz na ludzi. Przykładowo dotyczy to modernizacji systemu melioracyjnego Kanału Wieprz-Krzna oraz możliwości eksploatacji gazu łupkowego w regionie.

Należy podkreślić, że z realizacji celów SRWL powinny wynikać skumulowane oddziaływania pozytywne. Chodzi w szczególności o zagadnienia gospodarki wodnej (zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego, poprawa ilości i jakości zasobów wodnych, obniżanie presji na środowisko przyrodnicze, dostosowywanie obszarów wiejskich i miejskich do ewentualnych zmian klimatycznych) oraz zagadnienia związane z innowacyjnym, zrównoważonym rozwojem społeczno-gospodarczym Lubelszczyzny.

3) Konstytucyjna zasada zrównoważonego rozwoju (art. 5 Konstytucji RP), w nawiązaniu do zapisów ustawy Prawo ochrony środowiska (art. 8) powinna stanowić jedną z przewodnich przesłanek konstrukcji projektu SRWL. W obecnym kształcie projekt SRWL w sposób

niezbyt oczywisty nawiązuje do koncepcji zrównoważonego rozwoju. W sekcji 1.3 „Otoczenie instytucjonalne strategii regionu” (s. 4-9) znajduje się odniesienie do dokumentu *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Przy tej okazji przedstawiono pojęcie *rozwój zrównoważony*, lecz prawdopodobnie chodzi o zrównoważony wzrost (ang. sustainable growth). Proponuje się zamieszczenie w SRWL informacji, iż dokument ten został skonstruowany z uwzględnieniem konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju. W tym celu sugeruje się dokonanie uzupełnień w tekście, np. na str. 3 „Niniejsza strategia jest przygotowana w oparciu o następujące założenia:”, dodając zapis w brzmieniu:

„• strategia została skonstruowana przy uwzględnieniu konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju oraz aktualnych wytycznych unijnych i krajowych polityki ekologicznej w perspektywie do 2020 roku”.

4) Projekt SRWL jest zgodny z aktualnymi celami polityki ekologicznej na poziomach Unii Europejskiej oraz wytycznymi krajowymi. Z analizy porównawczej celów z zakresu polityki ekologicznej najważniejszych dokumentów strategicznych na poziomie krajowym i regionalnym z celami projektu SRWL wynika, że w ocenianym dokumencie w sposób niejednoznaczny uwzględniono następujące zagadnienia:

- leśnictwa i zrównoważonej gospodarki leśnej,
- gospodarki rybackiej,
- kształtowania zielonej infrastruktury województwa (system obszarów chronionych, zielone pierścienie, zachowanie i odtwarzanie ekosystemów, siedlisk i gatunków pełniących kluczowe funkcje ekologiczne, zachowanie unikalnych form krajobrazu rolniczego) oraz uwzględniania w działalności gospodarczej wartości usług ekosystemowych.

Sugeruje się ujęcie wyszczególnionych wyżej zagadnień w projekcie SRWL, np. poprzez odniesienie do aktualnego Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Lubelskiego.

5) Zagadnienia terminologiczne

W projekcie SRWL używane są pojęcia i terminy, których interpretacja może być wieloznaczna lub niewłaściwa. Z tego względu proponuje się wyjaśnienie ważniejszych pojęć wykorzystanych w dokumencie. W szczególności chodzi o zakres znaczeniowy następujących pojęć:

- zrównoważony rozwój (ang. sustainable development),
- zrównoważony wzrost (ang. sustainable growth).

6) Precyzja w formułowaniu zapisów SRWL

Do najważniejszych wyzwań polityki regionalnej do 2020 roku należą, m.in. (Aktualizacja strategii rozwoju województw z uwzględnieniem uwarunkowań krajowych i unijnych. Przewodnik. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, maj 2011, Warszawa):

- Odpowiedź na zmiany klimatyczne i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego.
- Ochrona i właściwe wykorzystanie zasobów przyrodniczych.

Niektóre działania w ramach celów operacyjnych SRWL, odnoszące się do zagadnień gospodarowania zasobami naturalnymi i ochrony środowiska, nie zostały sformułowane w sposób precyzyjny i jednoznaczny.

W szczególności chodzi o stwierdzenia użyte w celu 1.1: „rozwijanie systemu niskoemisyjnego transportu miejskiego” oraz w celu 1.2 o „rozwój systemu niskoemisyjnego transportu miejskiego w ośrodkach subregionalnych”. Stwierdzenia te sugerują ograniczenie działań niskoemisyjnych wyłącznie do sektora transportowego. Wydaje się, że zagadnienie

związane z redukcją emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego nie powinno być ograniczone jedynie do transportu.

W charakterystyce OSI (7.1. LOM, s.76; 7.2. Miasta subregionalne, s.77) nie wskazano wprost zagadnienia dążenia do gospodarki niskoemisyjnej. Zakłada się natomiast, że efektem działań będzie integracja systemów gospodarki komunalnej w ramach LOM. Proponuje się uzupełnienie zapisów SRWL i zaakcentowanie działań dotyczących ograniczania emisji (głównie tzw. emisji niskiej) w ośrodkach miejskich Lubelszczyzny.

Proponuje się uzupełnienie zapisów działania „Wprowadzanie sposobów upraw i hodowli zmniejszających presję na środowisko przyrodnicze” (cel operacyjny SRWL 4.5) do postaci:

„Wprowadzanie sposobów upraw i hodowli zmniejszających presję na środowisko przyrodnicze i umożliwiających adaptację do zmian klimatu”.

Sugeruje się uzupełnienie brzmienia działania w ramach celu operacyjnego 1.1. (Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina) „Inspirowanie i wspieranie działań na rzecz funkcjonalnej integracji obszaru metropolitalnego, m.in. przez rozwijanie systemu niskoemisyjnego transportu miejskiego (w tym kolei aglomeracyjnej), kompleksowe działania rewitalizacyjne (do 2030 r.)” do postaci:

„Inspirowanie i wspieranie działań na rzecz funkcjonalnej integracji obszaru metropolitalnego, m.in. przez rozwijanie systemu niskoemisyjnego transportu miejskiego (w tym kolei aglomeracyjnej), kompleksowe działania rewitalizacyjne oraz na rzecz adaptacji do zmian klimatycznych (do 2030 r.)”.

7) W karcie opisu celu operacyjnego 4.5. *Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego* sugeruje się podkreślić, że ma on charakter horyzontalny i odnosi się do pozostałych działań, które będą realizowane w ramach SRWL.

8) Proponuje się zintegrowanie dwóch rozdziałów projektu SRWL, które pod względem zakresu tematycznego wykazują duże podobieństwo:

8. Wskaźniki monitorowania Strategii (82-89),

10. System monitorowania i ewaluacji Strategii (s.94-96).

9) Wskaźnik *udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* w sposób niepełny będzie obrazował realizację działań w ramach celu operacyjnego 4.5 *Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego*. Miernik ten ma ograniczony zakres i we wskazanym ujęciu nie obejmuje energetyki cieplnej oraz produkcji biopaliw.

Proponuje się wykorzystanie miernika złożonego, który określałby zużycie energii oraz emisję zanieczyszczeń w relacji do PKB w województwie.

Wydaje się, że każdemu z 19 celów operacyjnych powinny być przyporządkowane mierniki, które mogłyby służyć monitorowaniu ich wdrażania. W projekcie SRWL nie wskazano wskaźników realizacji celów operacyjnych.

Ponadto sugeruje się rozważenie utworzenia zintegrowanej wojewódzkiej bazy danych, w której zamieszczane byłyby także wskaźniki związane z wykorzystaniem zasobów naturalnych oraz stanem głównych elementów środowiska przyrodniczego województwa lubelskiego.

10) Realizacja celów SRWL nie będzie skutkowała oddziaływaniami na środowisko w kontekście transgranicznym. Nie przewiduje się także wystąpienia znaczących oddziaływań na obszary podlegające ochronie prawnej, w tym na sieć Natura 2000.

11) Analiza skutków realizacji postanowień SRWL na środowisko, uwzględniająca dane wskaźnikowe i monitoringowe, powinna być przeprowadzona w roku 2020, natomiast w cyklu czteroletnim, od daty formalnego przyjęcia dokumentu, proponuje się opracowywanie raportów cząstkowych obrazujących postępy w realizacji zadań dotyczących spraw środowiska przyrodniczego regionu.